

Opinnäytetyö (AMK)

Hoitotyön koulutusohjelma

Sairaanhoitaja [Click here to enter text.](#)

2019

Enberg Karoliina & Kallioniemi Ellinoora

MITÄ SAIRAANHOITAJAN TULISI TIETÄÄ VAMMAISEN SEKSUAALISUUDESTA?

– Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Enberg Karoliina & Kallioniemi Ellinoora

MITÄ SAIRAANHOITAJAN TULISI TIETÄÄ VAMMAISEN SEKSUAALISUUDESTA?

- Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kehitysvammaisten seksuaalisuus koetaan usein vaikeana aiheena hoitotyössä. Seksuaalisuus on kuitenkin jokaisen ihmisen oikeus, ja jokaisen ihmisen kuuluu kunnioittaa seksuaalioikeuksia ja suhtautua seksuaalisuuteen myönteisesti.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia, miten kehitysvammaisen seksuaalisuutta on kuvattu kirjallisuudessa ja mitä tutkittua tietoa aiheesta löytyy. Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta älyllisesti kehitysvammaisten seksuaalisuudesta ja tuoda heidän äänensä kuuluviin sekä tuottaa tietoa kehitysvammaisten seksuaalisuudesta hoitohenkilökunnalle.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa on käsitelty seksuaalisuutta, vammaisuutta, älyllistä kehitysvammaisuutta, itsemääräämisoikeutta, seksuaalikasvatusta sekä sairaanhoitajan näkökulmaa kehitysvammaisen seksuaalisuuteen.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tietoa haettiin sosiaali- ja terveystietokannoista, Pubmedistä, Cinahlsta ja Medicistä. Tiedonhaussa käytettiin hakusanoja, jotka oli todettu sopiviksi harjoitushaussa sekä mukaanotto- ja poissulkukriteereitä. Tietokannoista valikoitui 9 tutkimusta tähän opinnäytetyöhön. Tutkimukset analysoitiin sisällön analyysia käyttäen.

Tutkimuksissa selvisi, että suurin osa kehitysvammaisista ovat erittäin kiinnostuneita seksuaalisuudesta ja läheisistä ihmissuhteista sekä toivoivat saavansa enemmän heille suunnattua seksuaalikasvatusta ja tietoa seksuaalisuudesta. Suurin osa hoitajista koki kehitysvammaisten seksuaalisuuden positiivisena asiana. Etenkin nuoremmat hoitajat ja koulutuksen käyneet hoitajat kokivat, että kehitysvammaisilla on samat tarpeet ja oikeudet seksuaalisuuden suhteen kuin muillakin ihmisillä. Useissa tutkimuksissa nousi myös esiin hoitohenkilökunnan puutteellinen koulutus liittyen kehitysvammaisten seksuaalisuuteen, mikä näkyi hoitajien kokemana epävarmuutena ja ahdistuksena.

ASIASANAT:

Kehitysvammaisuus, seksuaalisuus, sairaanhoitaja

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Nursing

2019 | 27 pages, 3 pages in appendices

Enberg Karoliina & Kallioniemi Ellinoora

WHAT NURSES SHOULD KNOW ABOUT SEXUALITY OF INTELLECTUALLY DISABLED PERSON?

- Descriptive literature review

The sexuality of disabled humans is often experienced as a hard subject in nursing. However, sexuality is the right of every human being and everybody should respect sexual rights and be positive about sexuality.

The meaning of this thesis was to investigate how the sexuality of intellectually disabled persons was described in literature and what studied information there was about it. The aim was to add the knowledge about the sexuality of intellectually disabled persons and bring their voices on heard and to produce information about the sexuality of intellectually disabled persons for the health care workers.

The thesis was carried out as a descriptive literature review. Information was researched from health and social database: Pubmed, Cinahl and Medic. Information was searched using keywords that were proven adequate in practice search and in real search. Nine studies were chosen for this thesis. Studies were analyzed by using content analysis.

The studies show that most of the intellectually disabled persons were very interested about sexuality and close relationships and were hoping to have more sex education that was geared towards them. Most of the health care workers had positive attitudes towards the sexuality of intellectually disabled persons. Especially young nurses and educated nurses thought that intellectually disabled persons had the same needs and rights in sexuality as anybody else. Poor education in intellectually disabled persons sexuality was proven to show as anxiety and as uncertainty in many studies.

KEYWORDS:

Sexuality, Intellectual disability, Nurse

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 SEKSUAALISUUS JA VAMMAISUUS HOITOTYÖSSÄ	7
2.1 Seksuaalisuus	7
2.2 Vammaisuus	8
2.3 Älyllinen kehitysvamma	8
2.4 Seksuaalikasvatus	9
2.5 Itsemääräämisoikeus	9
2.6 Seksuaalioikeudet	9
2.7 Sairaanhoidajan näkökulma kehitysvammaisen seksuaalisuuteen	10
3 TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	11
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	12
4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	12
4.2 Aineiston keruu	12
4.3 Aineiston analyysi	14
5 TULOKSET	15
5.1 Kehitysvammaisten seksuaalisuus	15
5.2 Sairaanhoidajien näkökulma kehitysvammaisten seksuaalisuuteen	16
5.3 Kehitysvammaisten seksuaalisuuden huomiointi sairaanhoitajana	18
6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	21
7 POHDINTA	23
LÄHTEET	26

KUVAT

Kuva 1. Kehitysvammaisten seksuaalisuus.

16

Kuva 2. Sairaanhoidajan näkökulma kehitysvammaisten seksuaalisuuteen.	18
Kuva 3. Kehitysvammaisten seksuaalisuuden huomiointi sairaanhoitajana.	20

TAULUKOT

Taulukko 1. Tiedonhaku.	13
Taulukko 2. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit.	14

LIITTEET

Liite 1. Kirjallisuustaulukko.	6
--------------------------------	---

1 JOHDANTO

Kehitysvammaisten seksuaalisuutta ja seksuaalioikeuksia on käsitelty Suomen mediassa viime aikoina paljon. Kehitysvammaisen seksuaalisuus koetaan yleisesti vaikeaksi aiheeksi keskustella potilaan kanssa ja aihe saatetaan usein tästä syystä sivuuttaa täysin. Hoitohenkilökunta kokee aiheen usein liian henkilökohtaiseksi ja jopa ahdistavaksi, jotta siitä haluttaisiin keskustella kehitysvammaisen potilaan kanssa ja luoda hänelle oma seksuaalisuuden toteuttamissuunnitelma. (Palonen-Munnukka 2009, 13.)

Sairaanhoitajan ammattietikkaan kuuluu potilaan omien voimavarojen lisääminen ja tukeminen, sekä elämänlaadun parantaminen. Lisäksi siihen kuuluu potilaan itsemääräämisoikeuden, ihmisarvon, yksilöllisyyden sekä potilaan arvojen ja vakaumuksien kunnioittaminen. Eettisten periaatteiden mukaan on tärkeää ettei potilaan yksityisyyttä tai ihmisarvoa loukata. Tämä on tärkeää huomioida etenkin vammaisten henkilöiden kanssa työskennellessä. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 44.) Potilassuhteen tulee kuitenkin pysyä ammatillisena kaikissa tilanteissa ja erityistä hienovaraisuutta tulee noudattaa etenkin potilaan oman seksuaalisuuden toteuttamisessa ja ohjaamisessa (Ryttyläinen & Valkama 2010, 47).

Potilaan seksuaalisuuden toteuttaminen ja esimerkiksi seksissä avustaminen herättää sairaanhoitajissa ristiriitaisia tuntemuksia. Moni kokee aiheen liian henkilökohtaiseksi ja vaikeaksi toteuttaa hoitosuhteessa potilaan kanssa. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 48)

Vammaisen potilaan seksuaalisuudella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä älyllisesti kehitysvammaisen seksuaalisuutta. Opinnäytetyössä keskitytään älyllisiin kehitysvammoihin ja monivammaisuuteen. Fyysiset kehitysvammat on jätetty kirjallisuuskatsauksen ulkopuolelle niiden monikirjoisuuden vuoksi.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten kehitysvammaisen seksuaalisuutta on kuvattu kirjallisuudessa ja mitä tutkittua tietoa aiheesta löytyy. Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja oli Turun ammattikorkeakoulu.

2 SEKSUAALISUUS JA VAMMAISUUS HOITOTYÖSSÄ

2.1 Seksuaalisuus

Seksuaalisuus on osa ihmisen psyykkistä, fyysistä, sosiaalista ja henkistä terveyttä sekä osa minäkuvaa (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010, 6). Seksuaalisuus on tärkeässä osassa ihmisen elämää ja seksuaalisuus voi myös monelle ihmiselle olla suuri voimavara elämässä (Rautava-Nurmi ym. 2016, 446.) Seksuaalisuus kuuluu jokaisen ihmisen perusoikeuksiin, ja se kuuluu myös vammautuneen tai sairastuneen ihmisen elämään. Jokaiselle kuuluu seksuaalioikeuksien kunnioittaminen ja myönteinen suhtautuminen seksuaalisuuteen. Tiedonsaanti ja seksuaaliterveyspalvelut ovat hyvän seksuaaliterveyden perusta. (Palonen-Munnukka 2009, 7.) Seksuaaliterveys perustuu seksuaalioikeuksiin, joiden toteuttamista jokaisen tulee suojella ja kunnioittaa. Seksuaalisuus on henkilökohtaista ja jokainen kokee sen eri tavalla. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010, 20.)

Seksuaaliterveys on osa psyykkistä, emotionaalista, mentaalista ja sosiaalista hyvinvointia. Seksuaaliterveys vaatii positiivisen ja kunnioittavan lähestymisen. Seksuaaliterveys edellyttää positiivista ja kunnioittavaa lähestymistapaa seksuaalisuuteen ja sukupuoli-suhteisiin sekä mahdollisuutta saada miellyttäviä ja turvallisia seksuaalisia kokemuksia, ilman pakottamista, syrjintää ja väkivaltaa. Seksuaaliterveyden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi kaikkien henkilöiden seksuaalisia oikeuksia on kunnioitettava, suojeltava ja täytettävä. (WHO 2017, 3.) Seksuaalisuus on iso osa ihmisyyttä ja jokaisella ihmisellä on oikeus tähän. Se on olennainen osa ihmisen hyvinvointia, elämänlaatua ja terveyttä. Sen katsotaan kuuluvan ihmisen perustarpeisiin. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 11.)

Seksuaalisuus on keskeinen käsite osana ihmisenä olemista läpi koko elämän ja se kattaa seksin, sukupuoli-identiteetin ja roolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, nautinnon, intiimin suhteen ja lisääntymisen. Seksuaalisuus koetaan ja ilmaistaan ajatuksissa, fantasioissa, haluissa, uskoissa, asenteissa, arvoissa, käyttäytymisellä, käytännössä, rooleissa ja parisuhteissa. Seksuaalisuuteen voi liittyä kaikki nämä ulottuvuudet, mutta ei kaikkia aina koeta tai ilmaista. Seksuaalisuuteen vaikuttavat, biologiset, psykologiset, sosiaaliset, ekonomiset, poliittiset, kulttuuriset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja sielulliset tekijät. (WHO 2017, 3.)

2.2 Vammaisuus

Vammaisuus voi olla toiminnallista tai älyllistä vajavuutta tai vaihtoehtoisesti molempia. Vammaisuus voidaan jakaa karkeasti kahteen päätyyppiin: älyllinen kehitysvamma ja toiminnallinen kehitysvamma. Vammaisuuden ollessa toiminnallista ja älyllistä puhutaan monivammaisuudesta. (Jaatinen & Raudasoja 2015, 276.) Vammaisuus määritellään ti-laksi tai toiminnaksi, jonka katsotaan olevan merkittävästi heikentynyt suhteessa yksilön tai ryhmän tavanomaiseen standardiin. Termiä käytetään viittaamaan yksilölliseen toimintaan, mukaan lukien fyysinen vajaatoiminta, aistivaurio, kognitiiviset häiriöt, henkiset sairaudet ja erilaiset krooniset sairaudet. (Disabled world 2019.)

Vammaisuus on käsitteeltään moniulotteinen kokemus asianomaiselle henkilölle. Se voi vaikuttaa henkilön elimiin tai kehon osiin ja sillä voi myös olla vaikutusta henkilön eri osa-alueisiin elämässä. Vammaisuus voi vaikuttaa ihmisiin eri tavoin, vaikka henkilöillä olisi-kin sama kehitysvamma. Jotkut kehitysvammoista voivat olla piilossa, jotka tunnetaan nimellä näkymättömät kehitysvammat. On olemassa monia kehitysvammoja, jotka vaikuttavat esimerkiksi henkilön näköön, kuuloon, ajatteluun, oppimiseen, liikkumiseen, mielenterveyteen, muistiin, kommunikointiin ja sosiaalisiin suhteisiin. (Disabled world 2019.)

2.3 Älyllinen kehitysvamma

Älyllinen kehitysvamma alkaa ennen aikuisikää. Älyllisessä kehitysvammassa ihmisen älyllinen suoriutuminen on merkittävästi keskitasoa heikompaa. Älyllisiä kehitysvammoja on eriasteisia ja noin 1% väestöstä kärsii jonkinasteisesta älyllisestä kehitysvammasta. (Huttunen 2018.) Suomessa on arviolta 40 000 henkilöä, joilla on älyllinen kehitysvamma (Kehitysvammaliitto 2016).

Älylliset kehitysvammat jaetaan lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään älylliseen kehitysvammaan. Älyllisiä kehitysvammoja aiheuttaa perinnölliset syyt, sikiöaikaiset kehityshäiriöt, raskauden ja synnytyksen aikaiset komplikaatiot ja haitat, lapsuuden aikaiset infektiot, kallovammat ja myrkytykset sekä erilaiset psykiatriset sairaudet ja ympäristötekijät. Suurin aiheuttaja on kuitenkin tuntematon. Älyllinen kehitysvamma voi heijastua yleisesti heikkoina kognitiivisina, motorisina, kielellisinä ja sosiaalisina kykyinä. (Huttunen 2018.)

Älyllisellä kehitysvammalla tarkoitetaan vaikeuksia oppimisessa ja uusien asioiden ymmärtämisessä. Se miten älyllinen kehitysvamma vaikuttaa henkilön elämään vaihtelee laajasti. Vammaisuus voi olla lievää, jolloin henkilö voi pärjätä suhteellisen itsenäisesti ja tarvita tukea ainoastaan tietyillä elämän osa-alueilla. Henkilöt, jotka ovat syvästi kehitysvammaisia ja monivammaisia tarvitsevat jatkuvaa tukea. (Kehitysvammaliitto 2016.) Kaikilla kehitysvammaisilla ihmisillä on kuitenkin monia kykyjä ja taitoja. Kaikilla on oikeus kehittyä ja oppia uusia asioita oikeanlaisen tuen turvin. (Kehitysvammaliitto 2016.)

2.4 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus auttaa ihmisiä saamaan tietoa, taitoja ja motivaatio tekemään terveellisiä valintoja seksiin ja seksuaalisuuteen liittyen. Kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ovat korostaneet, että on tärkeää, että valtiot tarjoavat seksuaalisuutta koskevia tietoja ja kattavaa seksuaalikasvatusta sekä aikuisille että nuorille ja on nimenomaisesti määritellyt, että valtioiden tulee pidättäytyä sensuroimasta tieteellisesti tarkkaa seksuaalitietoa tai tarkoituksellisesti vääristämällä terveyteen liittyviä tietoja, mukaan lukien seksuaalinen koulutus ja tiedotus. Seksuaalikasvatus aloitetaan jo varhaislapsuudessa ja se jatkuu läpi koko elämän. Sen suurimpia tavoitteita on luoda terve minäkuva. (WHO 2015.)

2.5 Itsemääräämisoikeus

Jokaisella ihmisellä on oikeus itsemääräämisoikeuteen, joka tarkoittaa oikeutta määrätä omasta elämästä ja oikeutta päättää itseään koskevista asioista. Se merkitsee oikeutta yhdenvertaisuuteen, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. (THL 2018.)

Itsemääräämisoikeus on otettava huomioon kaikissa hoitotilanteissa, vaikka ihmisen oma mielipide olisikin vaikeaa saada esille, esimerkiksi henkilön ollessa rajoitteellinen ilmaisemaan itseään. Itsemääräämisoikeutta ei saa rajoittaa eikä siihen saa puuttua ilman laissa määrättyjä perusteita. (THL 2018.)

2.6 Seksuaalioikeudet

Seksuaaliterveys täyttyy, kun ihmisoikeuksia kunnioitetaan, suojellaan ja täytetään. Seksuaaliset oikeudet kattavat tietyt ihmisoikeudet, jotka tunnustetaan jo kansainvälisissä ja

alueellisissa ihmisoikeusasiakirjoissa ja kansallisessa lainsäädännössä. Seksuaaliterveyden toteutumisen kannalta ratkaisevia oikeuksia ovat mm: Oikeus elämään, vapauteen, autonomiaan ja henkilön turvallisuuteen, Oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen, Oikeus olla vapaa kidutuksesta tai julmuuksilta, epäinhimillisiltä tai alentavalta kohtelulta tai rangaistuksilta, Oikeus yksityisyyteen, Oikeus korkeimpaan saatavilla olevaan terveydenhuoltoon (Mukaan lukien seksuaaliterveyteen) ja sosiaaliturvaan, Oikeus mennä naimisiin ja perustaa perhe ja mennä naimisiin vapaasta tahdosta, Oikeus valita lapsien lukumäärä ja ikävälit, Oikeus seksuaalikasvatukseen ja tiedotukseen, Oikeus mielipiteen vapauteen ja ilmaisuun. oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon perusoikeuksien loukkausten osalta. Seksuaalioikeudet suojelevat kaikkien ihmisten oikeuksia totuttaa ja ilmaista omaa seksuaalisuutta ja nauttia seksuaaliterveydestä, kunnioittaen toisten oikeuksia ja mielipiteitä. (WHO 2017, 3.)

2.7 Sairaanhoidajan näkökulma kehitysvammaisen seksuaalisuuteen

Sairaanhoidajan tulisi kehitysvammaisten kanssa työskennellessään ottaa huomioon myös heidän seksuaalisuutensa osana kokonaisvaltaista hoitoa. Se kattaa myös itsemääräämisoikeuden ja seksuaalisuuden kunnioittamisen osana vammaisen henkilön hoitoa ja elämää. Jokainen ihminen kokee seksuaalisuutensa itse ja tämä edellyttää sen monimuotoisuuden huomioon ottamista avustamis- ja ohjaustilanteissa. Kehitysvammaisten seksuaalisuuden toteuttamiseen liittyykin paljon tabuja ja asiasta ei välttämättä haluta keskustella potilaan kanssa, jolloin seksuaalisuus saatetaan sivuuttaa kokonaan vammaisen henkilön hoidossa. Näiden asioiden vuoksi on tärkeää, että sairaanhoidaja ymmärtää seksuaalisuuden yhteyden potilaan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Roth 2016, 10.)

3 TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten kehitysvammaisen seksuaalisuutta on kuvattu kirjallisuudessa ja mitä tutkittua tietoa aiheesta löytyi.

Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta älyllisesti kehitysvammaisten seksuaalisuudesta ja tuoda heidän äänensä kuuluviin, sekä tuottaa tietoa kehitysvammaisten seksuaalisuudesta hoitohenkilökunnalle.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten kehitysvammaisten seksuaalisuutta on kuvattu kirjallisuudessa?
2. Millaisia asenteita sairaanhoitajilla on kehitysvammaisten seksuaalisuuteen liittyen?
3. Mitä sairaanhoitajan tulisi tietää kehitysvammaisen seksuaalisuudesta?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa käydään läpi opinnäytetyön toteutusta. Opinnäytetyö tehtiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen metodologiaa käyttäen. Aineisto opinnäytetyöhön koottiin eri tietokantoja käyttäen ja analysoitiin sisällön analyysia käyttäen.

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus on yksi keskeisistä menetelmistä, kun muodostetaan kokonaiskuvaa jostakin tietystä aihealueesta tai asiakokonaisuudesta. Hoitotieteessä kirjallisuuskatsausta käytetään usein kirjoittamaan jonkin aihealueen tutkimustarvetta. Kirjallisuuskatsausta voidaan kuitenkin myös käyttää tutkimusmenetelmänä. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 6.) Tutkimuksen tavoin, myös kirjallisuuskatsauksen tulee olla toistettavissa (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 7.)

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kehittää ja arvioida jo olemassa olevaa teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan muodostaa kokonaiskuva jostakin asiakokonaisuudesta tai tietystä aihealueesta. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 7.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kuvata ja kuvailla tietystä aihealueesta viime aikoina tai aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia liittyen tiettyyn aihealueeseen (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 9.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tarkastellaan tyypillisesti tieteellisiä tutkimuksia ja katsaus keskittyy pääsääntöisesti vertaisarvioinnin käyneisiin tutkimuksiin, jotta saataisiin mahdollisimman luotettavia tuloksia. Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen liittyy kuitenkin heikkouksia liittyen katsaukseen valikoitujen tutkimusten luotettavuuteen. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 9.)

4.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineistona on käytetty tietokannoista löytyneitä tutkimuksia liittyen kehitysvammaisten seksuaalisuuteen. Tutkimuksia on etsitty seuraavista tietokannoista: PubMed, Cinahl ja Medic. Harjoitushaku tietokantoihin toteutettiin opinnäytetyön aiheen

varmistuttua, alkuvuodesta 2019, jotta saatiin selville sopivat hakusanat, virallista hakua varten. Hakusanat valittiin sen perusteella, että niitä käyttämällä saatiin hakutuloksia, jotka vastasivat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä. Saatu aineisto käytiin systemaattisesti läpi ja rajattiin tutkimuskysymyksiä vastaaviksi.

PuBMed:ssä ja Cinahl:ssa käytettiin hakusanoina intellectual disability and sexuality AND intellectual disability AND sexuality. Medic:ssä näiden hakusanojen lisäksi hakusanoina käytettiin kehitysvammaisuus ja seksuaalisuus.

PuBMed:stä näillä hakusanoilla löytyi yhteensä 557 hakutulosta. Hakua rajaamalla lopullinen hakutulos oli 63, joista opinnäytetyöhön valikoitui neljä tutkimusta. Cinahl:ssa hakusanoilla saatiin 348 hakutulosta. Myös Cinahl:ssa hakutuloksia rajattiin ja hakutulokseksi saatiin 37 tutkimusta, joista valikoitui viisi tutkimusta tähän opinnäytetyöhön. Medic:ssä saatiin yhteensä kaksi hakutulosta, näistä tutkimuksista kumpikaan ei kuitenkaan täyttäneet asetettuja kriteereitä ja näin ollen jäivät tämän katsauksen ulkopuolelle. Tiedonhaku on kuvattu taulukossa 1.

TIETOKANTA	KÄYTETYT HAKUSANAT	VALITUT TUTKIMUKSET
PuBMed	Intellectual disability and sexuality, sexuality and intellectual disability, intellectual disability AND sexuality	4
Cinahl	Intellectual disability and sexuality, intellectual disability AND sexuality	5
Medic	Intellectual disability and sexuality, sexuality and intellectual disability, intellectual disability AND sexuality, kehitysvammaisuus AND seksuaalisuus	0
Yhteensä		9

Taulukko 1. Tiedonhaku.

Aineistoja rajattiin siten, että sen tuli olla julkaistu vuosina 2010-2019. Perusteena tälle aikahaarukalle pidettiin sitä, että aiheesta on saatavilla paljon vieraskielistä materiaalia. Lisäksi aineiston tuli koskea aikuisia ja tutkimuksen tuli olla luettavissa kokonaan. Aineistosta rajattiin pois myös fyysisiä kehitysvammoja koskeva materiaali, sekä traumasta aiheutunutta vammautumista koskeva materiaali. Saaduista hakutuloksista tarkasteltiin

ensin otsikoita, joiden perusteella valittiin tutkimuskysymyksiin parhaiten vastaavat suurempaan tarkasteluun. Tiedonhaussa saatu aineisto oli kaikki englanninkielistä. Tähän työhön valikoitunut aineisto valittiin tarkemmin tutustumalla teksteihin. Aineiston valinnassa on käytetty myös mukaanotto- ja poissulkukriteereitä (taulukko 2), mitkä auttavat löytämään tutkimuskysymyksiin parhaiten vastaavat tutkimukset. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 59.)

MUKAANOTTOKRITERIT	POISSULKUKRITERIT
Vuoden 2010 jälkeen julkaistu materiaali, riippuen materiaalin soveltuvuudesta tutkimuskysymyksiin	Ennen vuotta 2010 julkaistu materiaali
Aikuisia kehitysvammaisia käsittelevä materiaali	Kehitysvammaisia lapsia käsittelevä materiaali
Älyllistä kehitysvammaisuutta tai monivammaisuutta käsittelevä materiaali	Fyysistä kehitysvammaisuutta tai traumasta aiheutuneita vammoja käsittelevä materiaali

Taulukko 2. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit.

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi suoritettiin sisällönanalyysinä, jossa aineistosta tarkasteltiin eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Taulukossa 3 on kuvattu sisällönanalyysiä. Analyysin tavoitteena oli luoda kehitysvammaisten seksuaalisuudesta selkeä sanallinen kuvaus. Analyysi tehtiin aineistolähtöisesti ja sen avulla pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Aineisto käytiin läpi ja siitä muodostettiin induktiivinen päättelyketju, jonka avulla pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 31.)

Aineistot suomennettiin ja käytiin tarkasti läpi, etenkin tutkimustulosten ja johtopäätösten osalta. Opinnäytetyön kannalta keskeiset tutkimustulokset jaoteltiin aluksi kahteen teemaan: kehitysvammaisten kokemukset seksuaalisuudesta ja hoitajien kokemukset kehitysvammaisten seksuaalisuudesta. Tämän jaottelun jälkeen tuloksista etsittiin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tämän vertailun ja ryhmittelyn avulla pyrittiin tulkitsemaan tutkimuksia sekä muodostamaan selkeät tulokset opinnäytetyöhön.

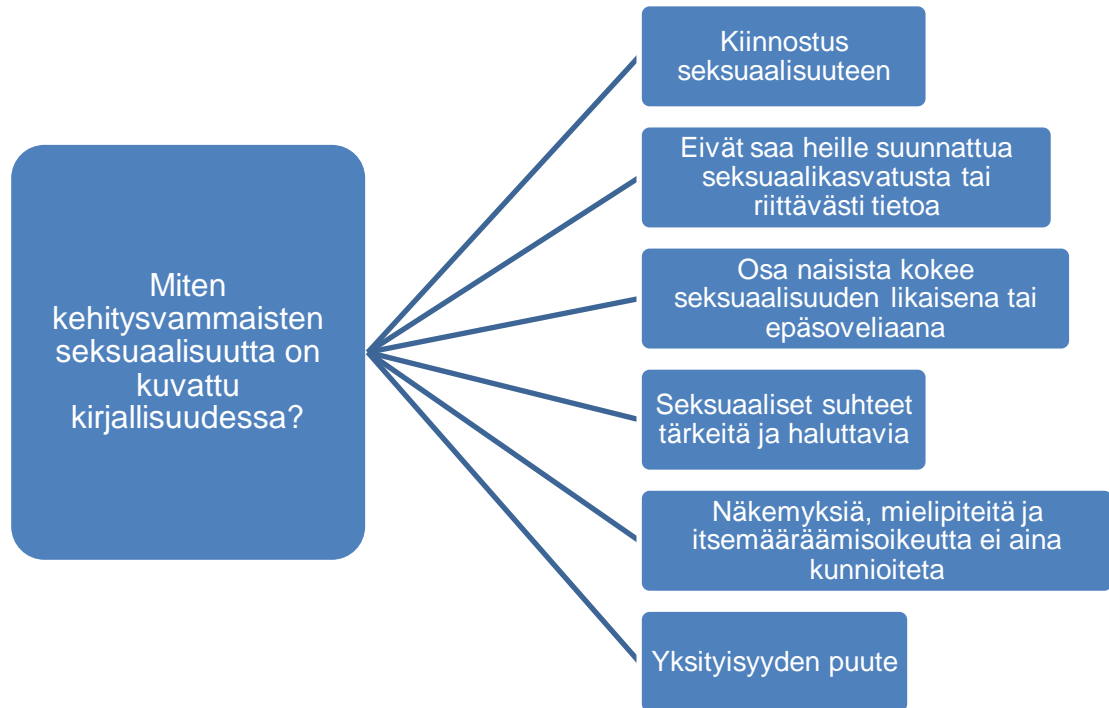
5 TULOKSET

5.1 Kehitysvammaisten seksuaalisuus

Tutkimusten mukaan arviolta 89,4% kehitysvammaisista on hyvin kiinnostunut seksuaalisuudesta, mutta eivät saa heille suunnattua seksuaalikasvatusta ja tietoa. Jotkin tutkimukset kuitenkin osoittavat, että varsinkin nuoret kehitysvammaiset naiset kokevat seksuaalisuuden likaisena ja epäsoveliaana asiana heille, eivätkä koe sitä tarpeellisena asiana oman kehittymisen ja minäkuvan muodostumisessa. Seksuaaliset parisuhteet koetaan haluttavina ja tärkeinä kehitysvammaisten ihmisten keskuudessa ja tutkimukset osoittavat niillä olevan positiivinen vaikutus heidän mielenterveyteensä ja hyvinvointiin. (Gil-Llario ym. 2018, 72-80.)

Tutkimuksissa kävi ilmi, että useat ihmiset ajattelevat kehitysvammaisten olevan asexuaaleja eivätkä ole seksuaalisesti aktiivisia. Kehitysvammaiset toivat tutkimuksessa myös esiin yksityisyyden puutetta, mikä vaikuttaa seksuaalisuuden ilmaisuun ja suhteiden luomiseen. Hoitopalvelujen tuottajien näkökulmasta yksityisyyden puutteeseen vaikutti erilaiset organisaation päätökset ja protokollat, jotka vaikeuttavat vammaisten seksuaalisuuden ilmaisemista. Kehitysvammaiset miehet ja naiset korostivat, että heidän näkemyksiään, mielipiteitään, tarpeitaan ja itsemääräämisoikeutta ei joissakin tapauksissa huomioitu ollenkaan. (Brown & McCann 2017, 124-138.)

Ehkäisyneuvontaa ei koettu tarpeelliseksi, toisaalta tutkimuksissa kyseenalaistettiin kehitysvammaisen henkilön kykyä ajatella asiaa realistisesta näkökulmasta. Kuitenkin 95,8% kehitysvammaisista, kertoo käyttävänsä ehkäisyä mahdollisen seksisuhteen aikana ja kokee suojautumisen tärkeänä. (Gil-Llario ym. 2018, 72-80.)

Kuva 1. Kehitysvammaisten seksuaalisuus.

5.2 Sairaanhoitajien näkökulma kehitysvammaisten seksuaalisuuteen

Henkilökohtaiset avustajat ja osastotyöntekijät kokevat pääasiassa kehitysvammaisten seksuaalisuuden positiivisesti ja pitävät sitä tärkeänä osana ihmisen kehityksessä ja elämässä. Mies- ja naishoitajien vastaukset eivät eronneet merkittävästi, eikä iällä tai koulutuksen tasolla ollut merkitystä vastauksien hajonnassa. (Gilmore & Chambers 2010, 22-28.) Joissain tapauksissa kuitenkin nuoremmilla hoitajilla (20-29 vuotiaat) raportoitiin olevan huomattavasti positiivisemmat asenteet kehitysvammaisten seksuaalisuuteen kuin keski-ikäisillä hoitajilla (50-59 vuotiaat). Myös kehitysvammaisten seksuaalisuutta käsittelevän koulutuksen käyneillä hoitajilla oli selkeästi positiivisemmat asenteet kehitysvammaisten seksuaalisuuden tukemiseen liittyen. (Meaney-Tavares & Gavida-Payne 2012, 269-273.)

Hoitohenkilökunta kokee miespuolisten seksuaalisuuden usein negatiivisempänä, kuin naisten, koska miehillä koettiin olevan vähemmän kontrollia oman seksuaalisuuden ilmaisemiseen kuin naisilla. Työntekijöiden asenteet kehitysvammaisten vanhemmuuteen ovat myös usein negatiiviset ja epäileväiset. Lähinnä kehitysvammaisten kyky huolehtia lapsesta herätti kyseenalaistusta hoitohenkilökunnan taholta. Lisäksi hoitohenkilökunnalla kerrottiin olevan huoli siitä, että kehitysvammaisuus periytyy äidiltä lapselle, mikä

lisäsi negatiivista suhtautumista kehitysvammaisten vanhemmuuteen. (Gilmore & Chambers 2010, 22-28.)

Hoitajat kokevat usein pelkoa, epävarmuutta ja ahdistusta sekä tuntevat, että heillä ei ole tarvittavaa koulutusta ja pätevyyttä, kun käsitellään seksuaalisuuteen liittyviä ongelmia. Tämä voi näkyä haluttomuuteen tehdä päätöksiä tai osallistua seksuaalisten tarpeiden tukemiseen. Hoitajat kokivat epävarmuutta siitä, kenen pitäisi ottaa seksuaalisuus puheeksi ja se jäikin yleensä kehitysvammaisen vastuulle, koska hoitajat kokivat vaikeaksi keskustella seksuaalisuudesta kehitysvammaisten kanssa. Siihen vaikutti luottamuksen puute, vastuun pelko, haluttomuus tai hämmentyneisyys seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä tai tunne siitä, että se olisi sopimatonta tai häiritsevää kehitysvammaiselle. Hoitajat kokivat, että koulutus olisi avainasemassa ja se lisäisi heidän luottamustaan ja itsevarmuuttaan puhuttaessa kehitysvammaisen kanssa seksuaalisuudesta. Tarvittavaa koulutusta ei kuitenkaan ole aina saatavilla tai koulutusta saatetaan tarjota vain osalle hoitajista, koska niitä ei pidetty ajankohtaisesti tärkeinä eikä organisaatioilla aina välttämättä ole siihen riittävästi rahaa. (Rushbrooke ym. 2014, 872-885.)

Hoitajien käsitys kehitysvammaisten seksuaalisuudesta vaihteli ja osa hoitajista oli sitä mieltä, että hoitajien henkilökohtaisten ajatusten ja arvojen ei tulisi vaikuttaa kehitysvammaisten hoitoon. Kuitenkin hoitajien henkilökohtaiset kokemukset ja ajatukset joissain tapauksissa vaikuttivat siihen, miten he huomioivat seksuaalisuuden osana hoitotyötä. Osa hoitajista kokevat seksuaalisuuden myös niin yksityisenä asiana, että jättivät siitä syystä seksuaalisuuden huomioimatta hoitotyössä. Tämän voi huomata myös siinä, että joissain tapauksissa hoitohenkilökunta jätti jopa intiimihygienian hoidon tai siinä avustamisen tekemättä, koska koki sen liian yksityisenä. Hoitajat kokivat myös vaikeaksi erottaa kehitysvammaisten seksuaalisuuden ja seksuaalisten tarpeiden aiheuttaman käytöksen muiden asioiden aiheuttamasta käyttäytymisestä. Joillain hoitajilla oli myös käsitys siitä, että kehitysvammaiset ovat aseksuaaleja. (Rushbrooke ym. 2014, 872-885.)

Hoitajat usein kokevat, että kehitysvammaisten seksuaalisuus ei eroa muiden ihmisten seksuaalisuudesta, mutta kuitenkin jollain tavalla kokevat, että se eroaa muiden ihmisten seksuaalisuudesta. Hoitajat uskovat, että kehitysvammaiset itse kokevat kuitenkin seksuaalisuuden täysin samalla tavalla kuin muutkin ihmiset, mutta seksuaalisuuden ilmaiseminen kehitysvammaisilla eroaa muiden ihmisten seksuaalisuuden ilmaisusta. (Rushbrooke ym. 2014, 872-885.)

Kuva 2. Sairaanhoitajan näkökulma kehitysvammaisten seksuaalisuuteen.

5.3 Kehitysvammaisten seksuaalisuuden huomiointi sairaanhoitajana

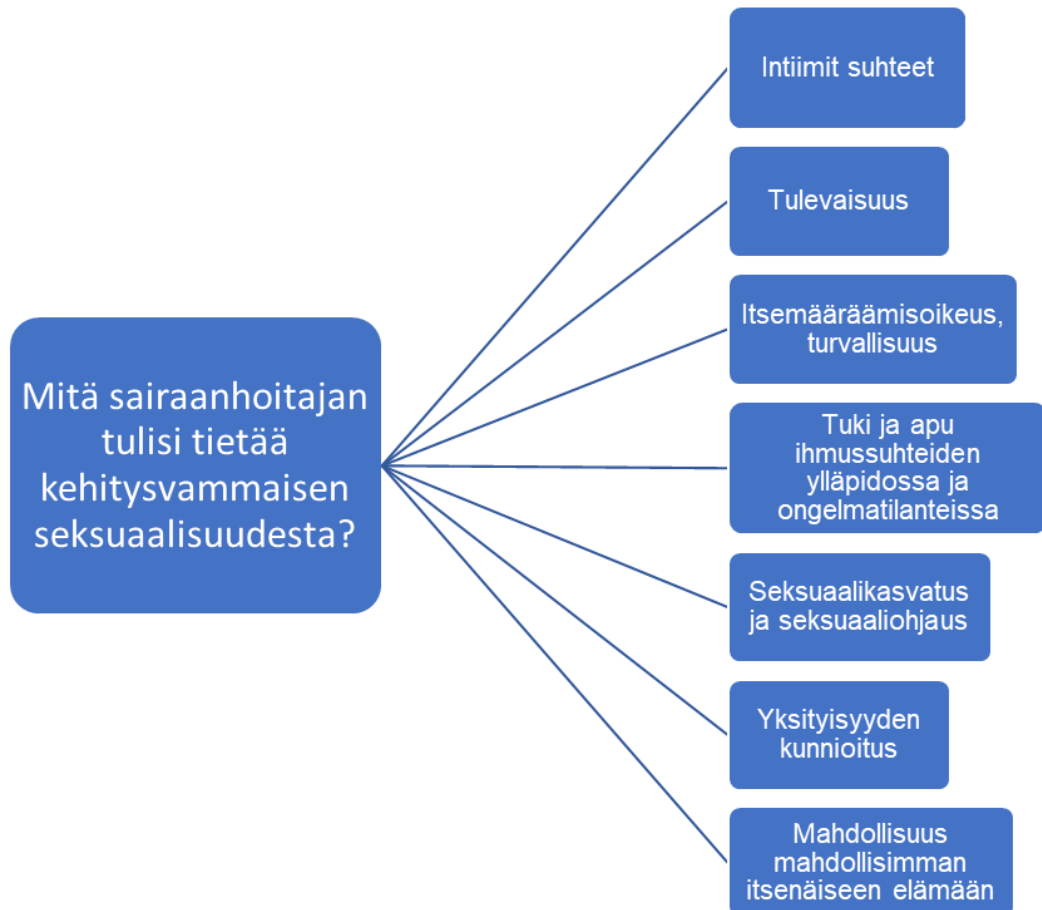
Usein saatetaan ajatella, että seksuaalisuus ei ole olennainen osa kehitysvammaisen elämää. Kuitenkin kehitysvammaiset kokevat, että läheiset ihmissuhteet ja seksuaalisuus ovat heille tärkeitä ja toivottuja asioita elämässä. Läheiset ihmissuhteet täyttävät seuran, tuen, rakkauden ja kiintymyksen tarpeet. Kehitysvammaiset, jotka eivät olleet parisuhteessa kokivat olevansa yksin ja joissain tapauksissa myös kykenemättömyyttä edetä elämässä. Vammaiset kokivat, että on tietynlaisia tarpeita, joita ei voi tyydyttää ystävyysuhteessa, vaan näiden tarpeiden tyydyttämiseen tarvittiin intiimimpi suhde. Tulevaisuuden suunnitelmat olivat myös yksi alue, jota ei voitu tyydyttää ystävyysuhteiden

avulla. Tulevaisuudelta he toivoivat, että olisi joku joka välittää ja kenen kanssa voisi mahdollisesti asua yhdessä, mennä naimisiin ja perustaa perheen. Osa ajatteli, että parisuhteella olisi myönteinen vaikutus heidän elämäänsä. Huolehtiminen ja suojeleminen oli myös yksi syy siihen, miksi kehitysvammaiset halusivat parisuhteen. Jotkut ajattelivat, että parisuhteessa ollessaan ei enää tarvitsisi hoitohenkilökunnan apua, koska kumppani tekisi hoitajien tehtävät. Jotkut kuvasivat seksuaalista ilmaisua ongelmallisena, esimerkiksi jos he pitivät toisiaan kädestä kiinni, saattoi joku tulla ja käskeä lopettamaan sellaisen käytöksen. (Rushbrooke ym. 2014, 531-541.)

Tutkimuksissa on toistuvasti noussut esiin itsemääräämisoikeus ja turvallisuus liittyen mahdollisiin hyväksikäyttöihin. Useat kehitysvammaiset kokivat, että joissain tilanteissa hoitohenkilökunta ei kunnioita heidän näkemyksiänsä ja mielipiteitä liittyen seksuaalisuuteen, myös yksityisyyden puute koettiin ongelmallisena. Monet kehitysvammaiset haluavat läheisiä ihmissuhteita, mutta samalla toivovat, että heitä tuettaisiin ja autettaisiin niiden ylläpitämisessä sekä ongelmatilanteissa. Kehitysvammaiset kokivat myös, että he tarvitsisivat enemmän seksuaalikasvatusta. Olisi tärkeää, että kehitysvammaisia autettaisiin myös kehittämään sosiaalisia taitoja, koska ne ovat erittäin tärkeitä ihmissuhteissa. Myös kehitysvammaisten saama seksuaalikasvatusta pidettiin ainakin osittain liian suppeana. Kehitysvammaisten saamassa seksuaalikasvatuksessa keskitytään pääasiassa ehkäisyasioihin ja korostetaan mahdollisia ongelmia ja haittoja, mitä seksuaalisuuden toteuttaminen saattaa aiheuttaa, kuten seksitaudit, eikä juurikaan vahvistettu kehitysvammaisten tietämystä seksuaalisuudesta ja ihmissuhteista. Kehitysvammaiset kokivat myös erittäin tärkeäksi keskustelun seksuaalisuudesta ja ihmissuhteista, ja toivoivatkin enemmän keskustelua näistä asioista hoitohenkilökunnan kanssa. (Brown & McCann 2017, 124-138.)

Tutkimuksiin osallistuneet kehitysvammaiset kokivat, että heitä rajoitetaan eri tavalla seksuaalisuuden ilmaisemisessa ja toteuttamisessa kuin muita ihmisiä. Heidän mukaansa hoitajat ja heidän vanhempansa rajoittivat heidän seksuaalisuutensa ilmaisua ja suhteita muihin ihmisiin, esimerkiksi parisuhteessa olevat kehitysvammaiset kertoivat, että he eivät välttämättä saa olla kahden kesken kumppaninsa kanssa. Lisäksi osa tutkimukseen osallistuneista vammaisista kertoivat kokeneensa hämmästyneitä reaktioita, kun he ovat esimerkiksi suudelleet kumppaniaan julkisilla paikoilla tai jos he pitivät toisiaan kädestä kiinni julkisesti (Rushbrooke ym. 2014, 531-541.) Tutkimukseen osallistuneet kehitysvammaiset toivoivat, että saisivat elää itsenäisempää ja vapaampaa elämää, jossa heidät hyväksytään seksuaalisina olentoina ja tuetaan kun he haluavat pitää

huolta seksuaaliterveydestä ja oppia lisää seksuaalisuudesta. (Azzopardi-Lane & Callus 2015, 32-37.) Kehitysvammaiset miehet ja naiset haluavat, että heidän toiveitansa ja tarpeita huomioidaan sekä kunnioitetaan. (Brown & McCann 2017, 124-138.)

Kuva 3. Kehitysvammaisten seksuaalisuuden huomiointi sairaanhoitajana.

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön suunnitelman hyväksymisen jälkeen, solmimme opinnäytetyön yhteistyösopimuksen toimeksiantajan, eli Turun ammattikorkeakoulun kanssa. Yhteistyösopimuksen tarkoituksena oli vähentää ristiriitoja toimeksiantajan ja opinnäytetyön tekijöiden välillä.

Eettisyyden osalta tutustuttiin Ammattikorkeakoulujen eettisiin suosituksiin ja niitä on noudatettu tähän opinnäytetyöhön soveltuvin osin. Eettisyyttä ja luotettavuutta on pohdittu ja tarkasteltu koko opinnäytetyö prosessin ajan. Jo tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu, minkä tutkija tekee (Kankkunen, Vehviläinen-Julkunen, 2013, 218.)

Tutkimuksessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkitun tiedon luotettavuutta ja eettisyyttä arvioitiin ennen sen käyttöä. Työssä on pyritty tarkkuuteen ja huolellisuuteen, lisäksi työ on tarkistettu asianmukaisesti plagioinnin poissulkemiseksi. Opinnäytetyössä käytetty tieto perustuu luotettaviin lähteisiin. Opinnäytetyössä esitetyt tutkimustulokset pohjautuvat analysoituihin tutkimuksiin, eikä niitä ole sepitetty. Tutkimustulokset on pyritty tuomaan huolellisesti ja tarkasti esiin sekä kunnioittamaan alkuperäisiä tutkimuksia ja tutkimusten tekijöitä, käyttämällä asianmukaisia lähdeviitteitä. (Tenk, 2012, 6.)

Opinnäytetyön luotettavuutta voidaan arvioida selvittämällä, kuinka hyvin tutkimuskysymyksiin on pystytty vastaamaan. Tässä opinnäytetyössä tutkimuskysymyksiin on pystytty vastaamaan, joten siltä kannalta opinnäytetyö on luotettava. Tiedonhaku ja aineiston valintaa on myös kuvattu tarkasti ja kuvauksen avulla tiedonhaku on toistettavissa, mikä lisää opinnäytetyön luotettavuutta. Opinnäytetyön luotettavuutta lisää myös se, että aineisto on käsitelty kahden henkilön yhteistyöllä. (Stolt, Axelin & Suhonen, 2015, 94.) Opinnäytetyön luotettavuutta on lisännyt mahdollisuus ohjaavan opettajan antamaan ohjaukseen opinnäytetyö prosessin aikana, jotka tätä opinnäytetyötä tehdessä on käytetty. Luotettavuutta lisää myös se, että opinnäytetyössä on tutkittu jo aiemmin tutkittua tietoa, eikä opinnäytetyössä ole tuotettu uutta tietoa liittyen kehitysvammaisten seksuaalisuuteen. Luotettavuutta lisäsi se, että, että aineiston keruu ja aineiston analysointi on toteutettu kahden henkilön toimesta

Opinnäytetyön luotettavuutta vähentää se, että kaikki tutkittava aineisto oli englannin kielellä. Tästä syystä tutkittavaa aineistoa suomennettaessa on saattanut tapahtua väärinkäsityksiä, eikä tekstiä ole välttämättä pystytty suomentamaan täysin virheettömästi.

Tulosten luotettavuutta on saattanut vähentää myös opinnäytetyössä käytetyn aineiston vähäinen määrä.

7 POHDINTA

Usein saatetaan ajatella, että seksuaalisuus ei ole olennainen osa kehitysvammaisen elämää. Kuitenkin kehitysvammaiset kokevat, että läheiset ihmissuhteet ja seksuaalisuus ovat heille tärkeitä ja toivottuja asioita elämässä. (Rushbrooke ym. 2014, 531-541.) Seksuaalisuus ja sen toteuttaminen on ihmisoikeus ja kuuluu jokaiselle ihmiselle vammasta tai elämäntilanteesta huolimatta. Hoitajana tulee huomioida myös kehitysvammaisten seksuaalisuus ja siinä tukeminen. Aiheena tämä on hankala ja moni hoitaja kokeekin, ettei seksuaalisuudessa tukeminen kuulu oman ammatin toteuttamiseen. Seksuaalisuus koetaan hyvin henkilökohtaisena asiana. Hoitajana tähän asiaan kantaa ottaminen voi tuntua hyvinkin haasteelliselta ja omien ajatusten sekä ammatillisuuden väliin on osattava vetää selkeä raja.

Vaikka seksuaalisuus kuuluu kaikille, myös kehitysvammaisille, kuitenkin useat hoitajat luulevat, että kehitysvammaiset eivät ole seksuaalisesti aktiivisia tai millään tavalla kiinnostuneita seksuaalisuudesta. (Brown & McCann 2017, 124-138.) Tämä oli melko yllättävä tutkimustulos tässä opinnäytetyössä, vaikka olimmekin tietoisia siitä, että kehitysvammaisten seksuaalisuus koetaan vaikeaksi aiheeksi keskustella ja siihen saattaa liittyä vääriä käsityksiä. On huolestuttavaa, että useat kehitysvammaisten kanssa työskentelevät hoitajat ajattelevat, että kaikki kehitysvammaiset ovat aseksuaaleja. Nämä väärät luulot lisäävät entisestään kehitysvammaisten heikkoa asemaa seksuaalisuuden toteuttamisen ja seksuaalisuuden tukemisen suhteen.

Yksityisyyden puute on myös yksi iso asia, mikä vaikuttaa seksuaalisuuden ilmaisemiseen ja toteuttamiseen. Etenkin kehitysvammaiset kokevat usein yksityisyyden puutetta, eivätkä he sen vuoksi välttämättä pysty toteuttamaan seksuaalisuuttaan vapaasti. (Brown & McCann 2017, 124-138.) Olisikin erityisen tärkeää, että myös kehitysvammaisille annettaisiin yksityisyyttä samalla tavalla kuin muillekin ihmisille. Monesti hoitajilta saattaa unohtua, että myös sairaaloissa ja laitoksissa olevilla on oikeus yksityisyyteen ja sitä pitäisi noudattaa. Useasti saatetaan vain mennä huoneeseen ilman koputtamista tai ennakkovaroitusta. Tällainen toiminta vähentää varmasti kehitysvammaisten seksuaalisuutta ja seksuaalisuuden ilmaisua. Mikäli kehitysvammaisen yksityisyyden puutteesta huolimatta toteuttaisi seksuaalisuuttaan, saattaa hoitajat puolestaan järkyttyä tai kokea epämiellyttäväksi keskeyttäessään kehitysvammaisen seksuaalisen toiminnan. Tällainen tilanne saattaa olla myös kehitysvammaiselle erittäin epämiellyttävä, minkä vuoksi olisikin tärkeää antaa myös kehitysvammaisille mahdollisuus yksityisyyteen.

Hoitohenkilökunnalla on yleensä positiiviset ajatukset kehitysvammaisten seksuaalisuudesta ja he pitävät sitä yleensä tärkeänä osana ihmisen elämää ja kehitystä. Usein vanhemmat hoitajat ja hoitajat, jotka eivät ole saaneet riittävää koulutusta kokee kehitysvammaisten seksuaalisuuden ja seksuaalisuudessa tukemisen negatiivisemmin. (Meaney-Tavares & Gavida-Payne 2012, 269-273.) Siitä huolimatta, että suurin osa hoitajista kokee kehitysvammaisten seksuaalisuuden positiivisena on kuitenkin vielä paljon parannettavaa hoitajien suhtautumisessa kehitysvammaisten seksuaalisuuteen. Hoitohenkilökunnalla tulisi olla paremmin tiedossa, mitä seksuaalisuus pitää sisällään ja miten seksuaalisuutta pystytään tukemaan henkilöillä, jotka tukea seksuaalisuuden ilmaisemiseen ja toteuttamiseen tarvitsee. Hoitajien osaamisen parantamisessa avainasemassa on riittävä ja asianmukainen koulutus liittyen kehitysvammaisten seksuaalisuuteen ja seksuaalisuudessa tukemiseen sekä avustamiseen.

Kehitysvammaisten saama seksuaalikasvatus on myös ainakin osittain liian suppea (Brown & McCann 2017, 124-138). Tämän vuoksi olisi myös erittäin tärkeää, että hoitajilla olisi riittävä koulutus kehitysvammaisten seksuaalisuudesta, jotta hoitajat pystyisivät tarjoamaan kehitysvammaisille riittävää ja heille kohdennettua seksuaalikasvatusta.

Kehitysvammaisten vanhemmuus koetaan usein vaikeaksi ja vaietuksi aiheeksi. Myös suurella osalla hoitajista on negatiiviset ajatukset kehitysvammaisten vanhemmuudesta. Negatiiviseen ajatukseen liittyy usein huoli siitä pystyykö kehitysvammaisen toimimaan vanhempana ja huolehtimaan lapsesta. Myös pelot siitä, että kehitysvamma periytyy lisää negatiivista ajattelua aiheen ympärillä. (Gilmore & Chambers 2010, 22-28.) Tämä ymmärrettävästi herättää paljon keskustelua, pääasiassa kehitysvammaisten vanhemmuutta vastaan, riippuen tietenkin kehitysvamman vaikeudesta. Tähän aiheeseen liittyy voimakkaasti myös eettinen näkökulma. Voiko muut ihmiset tehdä päätöksen siitä, voiko kehitysvammaisen ihminen hankkia lapsia. Tämä ei ole missään nimessä yksinkertainen aihe, vaan tätä täytyy miettiä laaja-alaisesti monesta näkökulmasta.

Jatkotutkimuksia ajatellen olisi tärkeää tutkia enemmän minkälaista koulutusta sairaanhoitajille tulisi tarjota kehitysvammaisten seksuaalisuudesta, jotta sitä voitaisiin hoitotyössä tukea mahdollisimman kattavasti eri elämäntilanteet huomioon ottaen. Hoitajat kokevat usein pelkoa, epävarmuutta ja ahdistusta sekä tuntevat, että heillä ei ole tarvittavaa koulutusta ja pätevyyttä, kun käsitellään seksuaalisuuteen liittyviä ongelmia (Rushbrooke ym. 2014, 872-885). Tulevaisuudessa olisi myös tärkeää, että myös Suomessa tehtäisiin enemmän tutkimuksia, jotta pystyttäisiin paremmin parantamaan kehitysvammaisten seksuaalisuuteen liittyviä epäkohtia myös Suomessa.

Kehitysvammaisten seksuaalisuutta ja seksuaalioikeuksia on käsitelty Suomen mediassa viime aikoina paljon (Palonen-Munnukka 2009, 13). Aihe on hankala ja siihen liittyy paljon eettisiä ristiriitoja. Eettisten periaatteiden mukaan on tärkeää ettei potilaan yksityisyyttä tai ihmisarvoa loukata. Tämä on tärkeää huomioida etenkin vammaisten henkilöiden kanssa työskennellessä. (Ryttyläinen & Valkama 2010, 44.) Potilassuhteen tulee kuitenkin pysyä ammatillisena kaikissa tilanteissa ja erityistä hienovaraisuutta tulee noudattaa etenkin potilaan oman seksuaalisuuden toteuttamisessa ja ohjaamisessa (Ryttyläinen & Valkama 2010, 47). Osa hoitajista kokevat seksuaalisuuden myös niin yksityisenä asiana, että jättivät siitä syystä seksuaalisuuden huomioimatta hoitotyössä (Rushbrooke ym. 2014, 872-885).

Tutkittua tietoa aiheesta löytyi riittävästi ja pystyimme käytettyjen tutkimusten pohjalta vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön eteneminen oli välillä todella hidasta. Yksityiskohtaisemman suunnitelman ja aikataulun suunnittelu olisi auttanut meitä paremmin pysymään aikataulussa ja etenemään loogisesti.

Kirjallisuuskatsaus opinnäytetyön menetelmänä oli meille melko haastava. Etenkin tiedonhaun koimme vaikeana. Tutkimustietoa löytyi aluksi runsaasti, mutta mukaanotto- ja poissulkukriteerien myötä käyttökelpoisten tutkimusten määrä laski huomattavasti. Lisäksi kaikki aineisto oli englannin kielistä, mikä osaltaan vaikeutti ja hidasti opinnäytetyön etenemistä.

LÄHTEET

- Azzopardi-Lane, C. & Callus, A-M. 2015. Constructing sexual identities: people with intellectual disability talking about sexuality. Wiley-Blackwell. Malden, Massachusetts. Vol. 43, 32-37.
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2010. Puhutaan seksuaalisuudesta. Helsinki: kirjapaja.
- Brown, M. & McCann, E. 2017. Sexuality issues and the voices of adults with intellectual disabilities: A systematic review of the literature. Elsevier Ltd. Belfast, UK. 124-138.
- Disabled world. 2019. What is a disability? Viitattu 17.5.2019. <https://www.disabled-world.com/disability/types/>
- Ditchman, N.; Easton, A.B.; Batchos, E.; Rafajko, S. & Shah, N. 2017. The impact of culture on attitudes toward the sexuality of people with intellectual disabilities. Springer Nature. Vol. 35, 245-260.
- Gil-Llario, M.D.; Morrell-Mengual, V.; Ballester-Arnal, R. & Diaz-Rodriguez, I. 2018. The experience of sexuality in adults with intellectual disability. Journal of Intellectual Disability Research. Vol. 62, 72-80.
- Gilmore, L. & Chambers, B. 2010. Intellectual disability and sexuality: attitudes of disability support staff and leisure industry employees. Journal of Intellectual & Developmental Disability. Vol. 35, 22-28.
- Huttunen, M. 2018. Älyllinen kehitysvammaisuus. Duodecim Terveyskirjasto. Viitattu 14.3.2019. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00556
- Jaatinen, T. & Raudasoja, J. 2015. Suomalaiset sairaudet. Helsinki: Sanoma Pro.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Kehitysvammaliitto. 2016. Intellectual disability. Viitattu 17.5.2019. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/in-english/intellectual-disability/>
- KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 19.3.2019 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Meaney-Tavares, R. & Gavida-Payne, S. 2012. Staff characteristics and attitudes towards the sexuality of people with intellectual disability*. Journal of Intellectual & Developmental Disability. Vol. 37, 269-273.
- Palonen-Munnukka, R. 2009. Mitä niille rakkaudesta puhuu. Mediapinta.
- Palonen-Munnukka, R. 2011. Rakkautta, läheisyydestä suudelmiin. Mediapinta.
- Rautava-Nurmi, H.; Westergård, A.; Henttonen, T.; Ojala, M. & Vuorinen, S. 2016. Hoitotyön taidot ja toiminnot. 4.-5. painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Rushbrooke, E.; Murray, C. & Townsend, S. 2014. The experiences of intimate relationships by people with intellectual disabilities: A qualitative study. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities. Vol. 27, 531-541
- Rushbrooke, E.; Murray, C.D. & Townsend, S. 2014. What difficulties are experienced by caregivers in relation to the sexuality of people with intellectual disabilities? A qualitative meta-Synthesis. Elsevier Ltd. 872-885

- Ryttyläinen, K.; Valkama, S. 2010. Seksuaalisuus hoitotyössä. Helsinki: Edita prima.
- Stolt, M.; Axelin, A. & Suhonen, R. 2015. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juvenes Print.
- Tenk. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Viitattu 19.3.2019 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- THL. 2018 Itsemääräämisoikeuden tukeminen. Viitattu 17.5.2019. <https://thl.fi/en/web/vammais-palvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/itsemaaraamisoikeuden-tukeminen>
- Whittle, C.; Butler, C. 2017. Sexuality in the lives of people with intellectual disabilities: A meta-ethnographic synthesis of qualitative studies. Journal of intellectual disability & developmental disability. Vol. 75, 68-81.
- World health organization. 2015. Sexual health, human rights and the law. Viitattu 17.5.2019. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/175556/9789241564984_eng.pdf?sequence=1
- World Health Organization. 2017. Sexual health and its linkages to reproductive health: an operational approach. WHO. Viitattu: 17.5.2019. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258738/9789241512886-eng.pdf;jsessionid=18D155A18C0D714151107921E3F3901E?sequence=1>

Liite 1. Kirjallisuustaulukko.

Tutkimus	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmä	Tutkimusjoukko	Keskeiset tutkimustulokset
Constructing sexual identities: people with intellectual disability talking about sexuality. C. Azzopardi-Lane & A. Calus, 2014.	Tutkimuksen tarkoituksena oli esittää vammaisten ihmisten näkemyksiä seksuaalisuudesta ja ihmissuhteista.	Tutkimusjoukko tapasi säännöllisesti tutkijoiden kanssa ja keskustelivat seksuaalisuudesta. Keskustelut nauhoitettiin ja niistä poimittiin pääkohdat.	40 kehitysvammaista, jotka olivat iältään 20-50 vuotiaita.	Tutkimuksessa selvisi, että seksuaalisuus on tärkeä aihe kehitysvammaisille ja useat kehitysvammaiset halusivat enemmän mahdollisuuksia seksuaalisiin suhteisiin.
Staff characteristics and attitudes towards the sexuality of people with intellectual disability. R. Meaney-Tavers & S. Gavina-Payne, 2012	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää onko vastaajien sukupuolella, iällä, koulutustasolla, aikaisemalla koulutuksella tai asenteilla merkitystä heidän suhtautumisessa kehitysvammaisten seksuaalisuuteen.	Vastaajat vastasivat kahteen eri kvantitatiiviseen kyselylomakkeeseen.	66 kehitysvammaisten kanssa työskentelevää.	Työntekijöiden asenteet kehitysvammaisten seksuaalisuuteen olivat positiiviset. Seksuaalikoulutukset henkilökunnalle voivat olla enemmän hyödyllisiä vanhemmalle hoitohenkilökunnalle. Etenkin miesten seksuaalisuuden hallitsemiseen tulisi paneutua.
Intellectual disability and sexuality: Attitudes of disability support staff and leisure industry employees. L. Gilmore & B. Chambers, 2010.	Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia ammattihenkilöstön asenteita ja ennakkoluuloja vammaisten seksuaalisuuteen.	Kvantitatiivinen kyselylomake.	169 vammaisten tukihenkilöä ja 50 työntekijää palvelualalta, jotka todennäköisesti kohtaavat kehitysvammaisia potilaita.	Vastanneiden iällä, sukupuolella tai koulutustasolla ei ollut merkittävää merkitystä vastauksissa. Yleisesti vastanneiden ajatukset vammaisten seksuaalisuudesta olivat positiiviset.

(Jatkuu)

Liite 1 (jatkuu)

Sexuality issues and the voices of adults with intellectual disabilities: A systematic review of the literature. M. Brown & E. McCann, 2018.	Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia älyllisesti vammaisten seksuaalisuutta, aikuisten näkemyksiä ja mieltä sekä korostaa tulevaisuuden käytäntöjen kehitystä.	Kirjallisuuskat- saus. Käytettävä materiaali haettu eri tietokan- noista.	Tietokannoista löydetyt tutki- mukset, mu- kaanotto- ja poissulkukritee- rien mukaisesti.	Kehitysvammai- set aikuiset tar- vitsevat tukea, jotta pystyvät il- maisemaan sek- suaalisuuttaan ja huomioimaan yksilölliset tar- peet.
The experience of sexuality in adults with intellectual disability. M.D. Gil-Llario, V. Morrell-Mengual, R. Balles- ter-Arnal & I. Diaz-Rodriguez, 2018.	Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla ja analysoida viittä seksuaalisuuden aluetta (Seksuaalisuuden aktiivisuuden historia, seksuaaliset käytännöt, ehkäisytietoisuus ja ehkäisyn käyttö, saatu seksuaaliopetus ja seksuaalinen hyväksikäyttö) lievästi kehitysvammaisilla aikuisilla ja löytää mahdollisia eroja iän ja sukupuolen välillä.	Kvantitatiivinen kyselylomake.	180 miestä ja 180 naista, jotka asuivat hoitolai- toksissa.	Kehitysvammai- sille tulisi tarjota heille kohden- nettua seksuaa- likasvatusta su- kupuoli ja älylli- nen kehitystaso huomioon ot- taen.
Sexuality in the lives of people with intellectual disabilities: A metaethno- graphic synt- hesisof qualita- tive studies. C. Whittle & C. Butler, 2017.	Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia kehitysvammaisten kokemuksia ja havaintoja seksuaalisuudesta.	Kirjallisuuskat- saus. Kirjalli- suushaku ja löy- detyistä tutki- muksista tehty metasynteesi.	16 tutkimusta, jotka valittu tutki- muskysymysten mukaisesti.	Kehitysvammai- set kokevat sek- suaalisuuden tärkeänä ja heillä on ylimää- räisiä rajoituksia ja sääntöjä liit- tyen seksuaali- suuden toteutta- miseen ja ilmai- semiseen.

(Jatkuu)

Liite 1 (jatkuu)

<p>The impact of culture on attitudes toward the sexuality of people with intellectual disabilities.</p> <p>N. Ditchman, A.B. Easton, E. Batchos, S. Rafajko & N. Shah, 2017.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia sukupuolen, kehitysvammaisuuden ja kulttuurin vaikutavuutta asenteisiin kehitysvammaisten seksuaalisuuteen yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa Amerikassa.</p>	<p>Hierarkkinen taantumisanalyysi. Anonyymi internet kysely.</p>	<p>Tutkimus tehtiin kahdessa eri Amerikkalaisessa yliopistossa. Kaikkiaan 227 osallistujaa.</p>	<p>Suhtautuminen kehitysvammaisten seksuaalisuuteen vaihteli kulttuurin taustan, opiskelijataustan ja omien henkilökohtaisten mielipiteiden mukaan.</p>
<p>What difficulties are experienced by caregivers in relation to the sexuality of people with intellectual disabilities? A qualitative meta-synthesis.</p> <p>E. Rushbrooke, C.D. Murray & S. Townsend, 2014.</p>	<p>Tavoitteena oli selvittää hoitajien vaikeudet vammaisten ihmisten seksuaalisuuteen liittyen ja miten he käsittelevät näitä vaikeuksia.</p>	<p>Kirjallisuuskatsaus. Käytetyistä tutkimuksista tehty meta-synteesi.</p>	<p>17 aiheeseen sopivaa tutkimusta.</p>	<p>Hoitajat tiedostavat, että kehitysvammaisilla on samanlaiset seksuaaliset tarpeet ja seksuaalinen kehitys kuin muillakin ihmisillä, mutta hoitajat kuitenkin kokevat vammaisten seksuaalisuuden erilaisena ja monimutkaisempuna kuin muiden ihmisten seksuaalisuuden.</p>
<p>The experience of intimate relationships by people with intellectual disabilities: Qualitative study.</p> <p>E. Rushbrooke, C. Murray & S. Townsend, 2014.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia yhdeksän kehitysvammaisen aikuisen kokemuksia läheisistä ihmissuhteista.</p>	<p>Puolistrukturoitu haastattelu. Tulokset analysoitiin käyttämällä fenomenologista analyysia.</p>	<p>Yhdeksän kehitysvammaista aikuista.</p>	<p>Kehitysvammaiset haluavat läheisiä ihmissuhteita, mutta he kuitenkin kokevat paljon haasteita läheisissä ihmissuhteissa ja niiden ylläpitämisessä.</p>